

BESEDNIK.

Kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo.

Izhaja 10. in 25. vsakega mesca.

Veljá celoletno 2 gold. 50 krajc. — polletno 1 gold. 30 krajc.

List 6.

V Celovcu 25. marca 1873.

Leto V.

Hvaležnost.

(Spisal Josip Korzeniowski.)

Polesju na meji v bogatej, vzvišenej hiši je bila zbrana dosti množna družina v zakotnej sobi okrog postelje ne več mlade osebe, ki je do čéla oblečena ležala na njej. Zmogla jo je bila, kakor je bila podoba, duševna bolezen, kajti razen oblačnega čela in zajokanih oči ni bilo na njej videti nikakoršnega drugega bolniškega znamenja.

Popolnoma zvečer je užé bilo. Alabastrova svetilnica je sé svojega viška okrog sebe lila medlo svitlobo, ki se je družila z ognjem na ognjišči in je razsvitljevala obraze osobam, stoječim ali pa sedečim bolnici ob postelji. Vse navzočne osebe so kazale, da so udje tiste rodbine; radi bi bili bolestnico nekateri potješili z besedo, nekateri pa zares s kakimi pomočki; a bolnica je dobrotljivosti na dar hvaležno prejemale svojih blagovoljcev posamezne daritve: temu je stisnola roko, temu poljubila čelo, kateremu izmed drugih pa je tudi na hvalo od daleč naznanila poljub.

To je bilo jeseni. Na dvorišči so ogromni topoli stali okrog mogočnega domu; veter je ljutil med njimi, in ta besnost je odgovarjala ogromnejšim razgovorom smrekovega lesa, ki je začel se takoj za vertom in svoje dolge rame razprostiral na desno in na levo nekoliko milj daleč. Ta enolični vihar, neprijazno buhanje v okenice in gosti dež, ki je zaganjal se v okna — to je navzočnim še bolj oblačilo obraze.

Gospa stolnikova se je ozerla okrog po navzočnih in povprašala: „Ljubi moji! zakaj ste vi tako temotni? Večer je dolg, veter razsaja, a jaz vas dolgočasim sé svojo bolestjo. Prosim vas, nikar — da bi jaz vam bila na mari, le kratkočasite se. — Zofijica, dej, začni klavirati!“

„Danes, ljuba mamica, me réš ne veseli godba; ée sedem h klavirju, ne bilo bi me pri tebi, mojega serca želja pa mi nalaga, da sem pri tvojej postelji in da čakam tvojega migljeja.“ To je razodéla poštena, zala devica, blezu osemnajstlétna, k sebi pomaknola svoj nizki „tabouret“ in séla materi k nogam.

„Hvala ti, ljuba hči, ker si vsaj ti vérna svojej dolžnosti. Nikar nikoli ne posnemaj svoje sestre, ki je danes s tako žalostjo mi zavdala.“

„Prosim, tetka,“ — oglasil se nek mladeneč; gladil si je brado, ki mu poleg vse skerbí vendar-le nij rastla tako éversto, kakor je želel, „jaz nečem opravičevati Tonice, ki je pustila moža, in serčno želim, da bi moja

sestra in sestričina vsaka sebi srečnejše izbrali moža in da ne bi prijeli za kak izbirek; ali jaz ménim, da je boljše, da žena moža, ki ga ne ljubi, zapusti, nego da bi vse živénje ona bila sužnja njemu, on pa njej suženj.“

„Da, ko bi mož bil kriv, gospod modroslovec.“ — oponesla je stolnikova, „ali to je najpoštenejši človek, poterpežljiv in dober; ljubil jo je nad vse na svetu, vse je činil jej po godi, in prav s tem jo je nemara skazil.“

„Osvobodite, milostiva gospa, ker moram omeniti, da je tega sam kriv,“ — dejala je gospa Adamova, srednje starosti ženska, zala in okusno obléčena.

„Zakaj? povédite!“

„Zató, ker ga nij ljubila,“ — odgovoril gospa Adamova.

„Ti in tvoj mož — oba sama razločeno živita, ljuba Marija, ti zagovarjaš svojo hibo,“ stolnica oponese gospi Adamovej. — „Saj Tonica je svojega moža tudi ljubila tako dolgo časa, dokler se nij v drugega zagledala; polkovnikova krivica pa tudi nij to, ker je gospod Erazim mlajši in lepši od njega.“

„Sicer pa, menda to nij tako čudno,“ — oglasil se zopet stolnici mladi sestrič, „ker je žensko tako daleč zanesla silna strast, ki je vstala jej v serci, — ženskej, starej še le dve in dvajset let. A kdo se more ponašati s tem, ker je potlačil v sebi čút, ki človeka tako, kakor nagla bura, lahko odnese? Kedo je gotov in kedo se upa nam biti porok: kader pride strast, da se upre nenadnemu gonu dveh serc, ki ste bili ustvarjeni drugo drugemu; ki ste bili drugo drugega vlast, predno ste bili prišli na svét. Ljudem je grehota le to, ker ste prepozno sešli se, da so torej še le pred kratkim časom ovile se okrog njiju verige, katerih rožljanje neprenehoma čujó.“

„O, moj Bog! kaj se dan danes ta mladež vse učí po učilnicah,“ — oménila je stolnica in skomizgnila z ramama.

„Stanislav ima prav,“ — dejala je gospa Adamova.

„Da, ujemljem se s teboj, gospod romantik,“ — oglasila se je zopet réšno gospa stolnica, „kakor žensko, tako mora tudi možko sercé onemoči ob nenadnej strasti. Čemu pa nam je razum in sveto prepričanje o dolžnostih, ki jih ima vsaki stan? Ali moja Antonija nij mogla priti materi k persim, zató da bi bila precej iz početka razodela svojo slabost, ter navzela se dobrega nasveta in pomoči? Odtegnila bi jo bila izdajnej vabi, ki je ostrupila jej duševni pokoj; zaslonila bi jo bila s perotnico materinske ljubezni, ter obvarovala pogubljuje nakane in obrekovalnih jezikov. Veruj mi: materina beseda, vera bi bila zdravilo, hladilno mazilo ranam njenega serca,

in ozdravljeno bi bila nazaj dala možu. Ali skoro gotovo je podučila jo kaka malopridna knjiga, da je zapustila moža, zaperla se v samostan*) in poprosila zakonske različite popreje, predno sem jaz nesrečnica kaj izvedela o tem; predno sem mogla to ubraniti.“

„Osvobódi, ljuba tetka,“ — oponesel je Stanislav, „ali se varaš, kakor se dospéle starosti in hladnih let ljudje radi varajo vsi.“

„Tebi in tvojej ljubezni na ljubo bi si Touica bila lahko, da je bilo treba, razkalila razum ali končala življenje, pa bi vendar ne bila nehala ljubiti, kajti serce, ki ga strast prevzame, táko serce je podobno jeklu, ki mu ogenj stvari obraze: prekerhne se rado, upogniti pak se ne dá.“

„Res je to, ljubi Stanislav, dobro si povedal,“ — pohvalila ga je gospa Adamova, vstala in poljubila ga na čelo. S tem je rada svoje zavzetje pokazala svojemu devetnajstletnemu sestriču, kedar koli je povedal kaj dovtipnega. A znano je bilo, da stolnici nij dosti bilo táko zavzetje.

Podobno se je razgovor razpletal dalje in različna mnenja so se razodevala. Nekateri so terdili, da je zmaga mogoča vsak pot, nekateri pa: da nij res to; kateri pa niso bili ni s to — ni z drugo stranko, odgovarjali so le pogojno: skerbili so za to, da se v sili lahko zedinijo s katero si bodi obeh menitev.

Gospa Adamova je najogrnjenejšo zagovarjala razum — njegovo slabost na boji sè silno strastjo; nij se znalo, ali se je spominjala minolih hib, ali je bila zavetnica bodočim napakam. Do čéla drugače je menila gospa stolnica; govorila je pomenljivo in odločno, kmalu prepričalno, kmalu tako, da je razgovor primeren navzočnej osemnajstletnej hčeri.

Vseh oseb, kolikor je bilo jih v družčini, molčali ste le dvé: mlad lekar, ki je nedavno bil prišel iz Varšave, da bi se udomačil v tem kraji, pa njegova gospa. Nekoliko mesecev sta bila še le preživela na bregu Horine in oba je občinstvo že čestilo. Gospod je bil znamenit zdravnik, najljubše mu je bilo znanstvo in človečanstvo; soproga pak je bila krasna, prijazna, omikana gospa, poštena, npravna in vljudna. Zakonovala sta malo nad leto: njiju življenje je cvelo še bujno, vsled česar sta tudi bila zakonske ljubezni vzor.

Vasica, ki jo je doktor Kaminjski bil kupil v sosedstvu gospé stolnice, — ta vasica je predrugačila se tako, da je bila lepota okolici, ker — gospod je za njé preroneje žertvoval mnogo svojih dohodkov, veliko novcev razštel za to, da je olajšal potrebe in zboljšal okolnosti svojim vaškim poslušnikom. Gospodičina Zofija mu je bila poslala listek, v katerem je oba: njega in njegovo soprogo vabila na obed in večerjo. Vés ta dan, ko je gospa stolnica bila izvedela tako žalostno vest o lehkomiselnosti svoje hčere, zmudil je gospod Kaminjski kot doktor in sosed pri njej. O tem prepirljivem razgovoru, katerega je bila kriva lehkomiselna mlada žena, sedel je ves čas poleg svoje mlade soproge na nizkem blazinjaku, držal jo za roko in igral z njé ovojem. A pozorno je poslušal; kader je govorila gospá Adamova, splaval mu je včasih ob ustnih smeh, časi pa je samo s kimljanjem odgovoril, ko je govorila poštena bolna gospa. Ko je besedovanje bilo najhrumnejše, naklonil se je k svojej soprozi, šepnil jej nekoliko besed na uho in vstal. Soproga je sè svojima temno-modrima okoma

*) V Poljskej — če se je žena hotéla ločiti od svojega moža, morala je v samostanu čakati razločbe, zató da se je lahko premislila, če jej je bilo po všeči.

ozerla se va-nj, nagnila krasno glavico, okrašeno sè svitlimi lasmi, obličje podperla z roko in z znamenjem čiste ljubezni na obrazi — spremljala njegove korake.

„Čestita gospoda!“ — in vstavi se med govorečimi, „dolgo časa sem poslušal vaše modrovanje; na obeh stranéh čutim vsaj dobro vero, če tudi prav ne morem poterditi, da bi vsi dokazi bili prepričalni. Vašega razgovora predmet v mojem serci vzbujá spomin na boleštna, pa tudi na sladka trenutja, v katerih je skrita uganjka te zagonetke. Razodenem vam nekov obraz — prosto in verno, ako bi radi znali še eno dogodbo, na katero boste lahko opirali svoje daljno modrovanje.“

„Prosimo! prosimo!“ — zaklicali so vsi. Gospa stolnica je z očito odkritostjo, ki je bila posijala jej na bolnem obličji, pristavila to-le: „O, sàj dobro znate, kako rada poslušam, kader koli kaj pripovedate ali berete. Verhi tega pa me hladi to, ker boste pri meni in da navzočne preverite, da sem še zmerom razumna, če prav sem užé stara.“

Gospa Adamova se je nadejala nečesa drugega. Gospod Stanislav je menil, da vstane boj, drugi pa so bili zadovoljni in zravniku hvaležni za njegovo ponudbo, dasi le za tega délj, da jim večer mine ob kratkočasnem razodetju. Séli so mirno: gospodičina Zofija k materinej postelji, gospa Adamova Stanislavu nasproti, doktor med nje — gospi stolnici nasproti, njegova gospa je ostala na blazinjaku, drugi pa so séli vsak na svoj prostor.

„Gotovo kaj mičnega izvéste, milostiva gospa,“ — omenila je gospa Adamova doktorovej soprozi, katerej se je na ustnih zazibal nekaj čudovit smeh, pa precej je zopet zibol, kar je malokateri navzočnih gostov zapazil. Doktor se je ljubeznjivo ozerl v svojo gospo in jel pripovedati: „Moja gospa zna vse moje misli in čute. Sicer pa je to stara dogodba, a njenemu sercu ne more biti kvarna. Leto je kmalo blezu, kar naju je zakon zedinil; a to, kar razodenem, to se je godilo 1828. léta — minolo je od tačas užé celih deset let.“

„Po doveršenem učenji na vilenskem vseučilišču 1825. leta sem se posvetil delu svojega stanu na Podolji. Dve leti ste mi urno minoli in veselo. Tretje leto sem prebil hudo bolezen, in da bi se oddahnil in do čéla okreval, sklenil sem, da vse leto preživim v Odesi. Meseca maja sem odpotoval. Nekoliko ur na poti za reko Buhom sem se seznanil z dotično samotno ravnino, s to zeleno, vonjivo in cvetočo pustino, kder se oko zamiče v nepregledno daljavo in duh svobodno pluje po neizmernej ravni. Četertega dné sem pred seboj na obzoru zagledal teman pas, ki se je vznášal tako, kakor kaka daleka pušča. To je bilo morje, druga neizmerna ravnina. Na tej temnej poveršini so se nenadoma začeli kazati beli odeški stolpi in domi, raztaknjeni po obali, — na levej strani pa so jela nekako ponašati se ostrá — rtasta neštevilna jadrila, ki so jih prekrižano dičile množne vervi in nabuljene plakte, okrašene s plapolajočimi trakmi in rudečimi praporčki.

Pogled na takó krasno in oživljeno mesto po prehodu takove pustine, to je kaj nenavadnega. Mene je to prizorje blagodejno pohladilo — in prevzelo tako, da sem nekoliko dni posvetil ogledu glavnih ulic, posameznih zidanj, njihovej razmernosti, — posvetil zalivom, barbam in drugim zvlastitostim, zató da sem kazneje svobodnejše gibal se in da sem nezavorno užival prva čutja.

Petega dné sem se odmenil, da se iznebodem nekoliko izročeni listov. Namenil sem bil dve pismi, da ju oddadem najpopreje: oba lista sem bil prinesel pervima zdravnikoma v Odesi: eno pismo je zadevalo moje priporočilo, eno pak moje zdravje.

Poznal sem po imenu gospoda R., h kateremu sem bil namenil se, da mu oddám prvi list. To je bil užé star gospod; ali kogar sem povpraševal o njem, kako in kaj, vsakedo ga je pohvalil, da je skerben, žertvovalen in razumen zdravnik.

Gospod R. je bival sam na svojem domu v ulici — ne preobljudenej, ali ne daleč od mestne srede; ker je vse poznalo ga, zató sem kmalu izvedel, kje je njegovo bivališče. Ko so mi ga bili pokazali, šel sem na prohod, kjer so bile stopnice v prvo nadstropje, na levej strani duri in stanovališče pri tleh, pred menoj je bilo dvorišče, sredi njega pa torišče germovja in cvetic, lepo ograjenih s plankami. Ko se oziram, kje je kedo, da bi ga povprašal, na katero stran naj bodem krenil, nenadoma z dvorišča priletí mlada in krasna ženska: gologlava, v suknji iz jasno-modre robe, z belimi jagodami okrog néžnega vratu in s cvetko v roci. Dobro pomnim še njé lahko, dopadljivo hojo, — vablivo in skromno telo, — miloto njenega obličja in njé oči, s katerimi me je merila, ker sem bil ptuj.“

„Čudovito je to, milostiva gospa, kako vse pomni gospod!“ — omenila je gospa Adamova doktorjevej so-prozi, h katerej je bila sêla.

„O! kedaj je užé bilo to,“ — omenila je tudi ta, in zopet je neki otožen smeh preletel njé krasna ustna. Doktor se je ozerl v soprogo, kakor bi je bil poprosil, da bi mu prizanesla, in govoril dalje: „Ko sem stal zavzet vsled te krasne prikazni, ter nisem znal, kaj bi rekel, povprašala me je mlada, cvetoča ženska s cvetico v roci: „Ali, gospod, iščete koga v tej hiši?“

„Iščem doktorja R.“ — odgovoril sem.

„Prosim, račite iti z menoj,“ — rekla je, šla pred menoj po stopnicah — in prišel sem za njo v veliko in drago okrašeno sobo. Tam sem jej oddal list in poprosil: „Račite, gospodičina, to-le pismo izročiti milostivemu očetu.“ Ali nasmijala se je mojim besedam — takoj po nasmehu pa je resnost in otožnost prevzela jej obličje. Vzela mi je pismo iz rok in odperla duri v zdravilno sobo na desnej strani. Stopila je v sobo, a precej vrnila se in omenila: „Nij doma mojega moža. Na vertiču sem bila, pa ne znam, kedaj je odšel. Prizanesite, gospod, ker ste zaman morali potruditi se priti po stopnicah.“ To je povedala povešenih oči, vá-me pa se ni ozerla. Mene je prevzela in nekako očarala njé postava, očaral njé glas; pogledala me je sè svojimi krasnimi modrimi očmi in pristavila: „Ob treh je moj mož vselej doma; a kedo, naj bodem povedala, da je prinesel to pismo?“ — Poiščem obiskalni listek, podam jej ga in se ponižno priklonim, potlé pa odidem.

Premiril sem počasi nazaj stopnice, ali otožen in nepokojen. Jezilo me je to, ker sem jej rekel: hči gospoda R. Bal sem se, da bi to utegnilo biti jej ničemna uljudnost — in da bode ne mara menila, da sem ne-omikanec, ki bi bil rad znanje pričel z neprilično galanterijo. Dolgo časa sem samega sebe krivičil, pa tudi zagovarjal. Pa ko bi bil rad zábil to in s čem drugim zamotil se: zamaknil sem se v misli, ki so mi jasno in véрно kazale njé obličje s tistim krilatim nasmehom, zlasti pa obličje — resno in otožno, v čemer sem videl vrednost njenega značaja in njenega serca tajni boj v nerazmernem zakonstvu.

Sveta resnica je to, da se na svetu nič ne godí zaman. Nij je ni take malosti, ki bi ne imela svojega načela in nastopka; tudi besede nij take, ki bi jo človek povedal v oči ali po vetru mahnil z njo, da ne bi njé seme priredilo kakovega sladkega ali britkega sadú.

(Dalje prihodnjič.)

Grozepolna noč.

(Iz dnevnika nekega kapitana.)

Moja ladija „Satellite,“ namenjena na sredozemno morje, je že jadra napela. A vkljub temu vendar nisem mogel odpluti, ker je neka bolezen tako zeló napadala moje ljudi, da sta mi obležala dva častnika in šest mož. Namestnikov dobiti ni bilo tako lahko, in vkljub največjemu prizadevanju sem samo štiri možake mogel najeti, ki pak premalo še izurjeni v brodarstvu, niso bili porabljivi za poglavna in važnejša opravila pomorska. Kedar sem se že naveličal zamudnega čakanja, sklenil sem, da odrinem od kraja, če le iztaknem vsaj še enega častnika. Neko jutro, ko sem se bil namenil na suho iskat ljudi, dojde tujec, ki se mi predstavi z imenom: Gilbert Carboy. „Slišal sem, da potrebujete častnika, prosim, vzemite mene.“

Carboy je bil star 40 let, visoke, suhe postave, pa nenavadno jakih mišic. Las je bil črnih, oči tudi črnih in velikih, a grozovito bledega obličja. Terdil mi je, da je rodom Amerikanec, da je svoje dni bil pomorščak in lastnik enej ladiji, da je pozneje v zvezi s svojim prijateljem se lotil trgovine, da mu je tovariš pobegnul, in ga zapustil v tako neugodnih okolnostih, da je primoran vnovič pomorstva se poprijeti.

Izpraševal sem ga za to in ono, češ, na koliko je izveden v pomorstvu, in prepričal sem se, da popolnoma zadostuje na vse strani, a vendar sem se nekako obtavljaj sprejeti ga v službo. Bilo je namreč nekaj takega v njegovem pogledu in obnašanju, da me je bilo, sam ne vé m zakaj, skoraj groza pred njim. Koj prvi hip sem bil opazil na možu, da je nenavadno zamišljen, in nisem mogel drugače, ko omeniti, da se bojim, da v njegovem življenji je nekaj tako, kakor ne bi smelo biti.

Kakor da bi bil brezumen, tako je nekaj hipov zrel va-me. „Umejem vas, prav dobro vas umejem; jaz sem čuden človek. Na vso moč se prizadevam iznebiti se te čudnosti, pa kaj hočem. Pomislite, da ste vi na mojem mestu. Prijatelj, kateremu sem bil zaupal vse, me je gadno prevaril. Vedoma ali nevedoma je hotel posaditi me v ječo, kajti upniki so me dan na dan huje nadlegovali. Da jim pridem izpred oči, ne kaže drugo nego uiti na kakej ladiji. Mislite si mojo razburjenost, da baš sedaj, ko z eno nogo tako rekoč že stojim na rešilnej ladiji, vendar še utegne spodleteti mi. Ni čudo! — Vi potrebujete častnika, jaz sem izurjen v tem poslu, usmilit se me, vzemite me na sinje morje.“

In odločil sem se vzeti ga. Nemudoma je Carboy prevzel opravila pervega častnika. Še tisti dan smo odpluli. —

Teden dni sem opazoval svojega častnika. Še nikdar nisem videl izvedenejšega pomorščaka, točno je izverševal vse svoje dolžnosti, a vendar je bilo meni nekako tesno pri sercu vsaki pot, kedar sva bila skupaj. Čedalje bolj in bolj se mi je dozdevalo, da neka terпка móra možu na sercu leží.

„Carboy!“ nagovoril sem ga nekega dne, ko je bil sam pri meni v kajiti, „vi potrebujete prijatelja.“

Carboy osupne in me izvedavo pogleda.

„Vi imate neko skrivnost v sebi, ki vas vjeda, kaj?“

Smertna bledest se je razlila mu po obrazu. „Skrivnost!“ jecljal je, „kako vi to morete vedeti?“

„Berem vam na obrazu, pozná se vam na vsem obnašanju. Carboy, zaupajte mi skrivnost!“

Mož se je stresnil po vsem životu; iz črnih njegovih oči je zasijal še strahovitejši žar, in znati mu je

bilo, da bije boj zaradi svojega sklepa. Naposled pa odgovori: Motite se, kapitan, jaz nimam nobene skrivnosti. Ali sem že kedaj kaj napek storil, ali sploh kako drugače izbudil vašo nezadovoljnost?"

Odmajal sem, da ne še.

„Nu, pa mi zaupajte, in nikar si ne belite glave zbog mojih posebnosti.“

Odslej nikdar več nisem omenjal te zadeve, a upokojen nisem bil kratko in malo ne. Časih je bilo komaj moč premagati se mi, da sem temu čudnemu človeku stražo zaupal, a vendar nisem znal, zakaj sem v tolikih skerbéh. A kmalo sem izkusil, grozovito izkusil.

Četerti dan potem, ko smo bili pripluli memo Gibraltara, začel je južno - zapadnik strahovito briti. Ni me kaj skerbelo, ker je moja ladija za vetrom in po ugodnej brodivnej vodi plula. O polnoči pokličem častnika, čegar nadzorstvu ladijo prepustim ukazavši, da po noči jo mora ves čas proti severoiztoku ravnati, in preden jutro napoči, pluli bodemo memo Beleariških otokov. Carboy mi je priterdil. Jaz sem šel v kajito. Pol ure sem sedel za mizo pri kartah in študiral. Potem vstanem ter hočem še enkrat verh ladije stopiti, ali da ne bi morda kaj razžalil svojega častnika, češ, da mu premalo zaupam, sem se raje vernil.

Legel sem in zaspal. Ne vem, koliko časa sem spal. Kar me izbudi nenavadno silno zibanje ladije. Skočim po koncu, da bi mogel laglje in natančneje opazovati, in takoj začutim, da veslamo proti vetru. Je-li veter se tako berzo in do cela sprevergel? Skoraj ni mogoče, mislim si, izkušnje, pridobljene na morju, ne vjemajo se s to premembo. Na vso moč hitro se napravim in zletim verh ladije. Še je jugozapadnik bril, a ladija je bila zavozila.

„Kedo je to zaukazal?“ v enej sapi povprašam kermarja.

„Častnik Carboy,“ odgovori mi.

„Kje je?“

„Ondukaj spredaj, na rilcu.“

Zdirjam k njemu, in ga primem, zakaj pa tako, zakaj je ladijo in ljudi v nevarnost zavozil?

„Kapitan! to nič ne dé,“ smeje odgovori. „Nič se ne bojte, jaz le svojo staro teto preganjam. Ušla je in mi pobrala ves denar. Ho, ho, tulite vetrovi, tulite! Kapitan nič se ne bojte, saj pojdem na suho, ne bodete me tukaj priderževali ne.“

Še več drugega je blebetal, jaz pa nisem smel dalje poslušati njegovega čenčanja, in ko sem še ves terd od strahu kakor prikovan stal pred njim, videč, da imam norca na ladiji, zaslišim strahoviti klic: „Jezus Marija! Pečine, pečine!“

Skočim na pleče, ter opazim z grozo, kakoršno popred še nikdar nisem občutil, da je ladija že na toliko se približala skalovitemu morskemu obrežju, da sem dobro videl fosforično sevanje ob pečinah se lomečih valov.

O Bog! še par minut pa smo izgubljeni, če berzo in nemudoma ne skusimo ladije zavertiti. Z gromovitim glasom sem zaklical: „Hitro vsi možje na jambore, jadra po vetru!“

Jaz sam pa sem zletel h kermilu in sem priletel ravno oni hip, ko je Carboy z železnim kijem na tla pobil kermarja in kermilo zagrabil. Smertni strah mi je podelil nadčloveško silo, pograbil sem častnika in ga opledel ob tla, ter sam prijel za kermilo. Moji ukazi, hvalo Bogu, so se točno izveli. Ladijo smo zaverteli, če tudi s težavo, in po ozkem ovinku je zopet v prejšnjo brodivno vodo šinila. Ali ta hip sem jaz začutil silen stres, podladije ali kilj se je zadelo ob pečine. Močno

je zaperšelo po meni, a jaz sem sklonil glavo, in deržal kermilo s krepko roko. Kar sapo sem k sebi vlekkel, kajti še so mi nasproti režale černe pečine, ob katerih bi se ladija utegnila razbiti, ljudje pak utopiti.

Ali hvalo Bogu, konec je bilo nevarnosti! Izmolivši priserčno molitev, poklical sem enega moža, da sem ga namestil pri kermilu.

Sedaj sem se ogledal po častniku. Na palubi je ležal. Božjast ga je vila. Dal sem ga odnesti v njegovo kajito. Štiri dni je ležal časih tako kakor mertvec, časih pa je razsajal kakor besen norec. Kedar smo pripluli v Neapolj, bil je toliko zaveden, da je mogel vstati in pametno govoriti. Sedaj sem izvedel njegovo skrivnost, — njegovo bolezen, katero je dobil po očetu.

Časih se je zmedlo mu v glavi, začel je noreti, pa je bil zopet dober. Ta bolezen njegova pa se je sčasoma izvedela tako na okolo, da ga noben kapitan ni hotel več v službo vzeti. A sedaj je bil mož dober že dve leti, in je upal, da se bolezen ne poverne več. Zato je prišel k meni, ter mi povedal izmišljenko o izgubi pa o upnikih. Vedna boječnost pa, da se njegova skrivnost utegne izvedeti, je prej ko ne veliko pripomogla, da se je bolezen kmalu ponovila.

Brez ostrogi toda z resnimi besedami sem mu očital laž, s katero je hotel svojo bolezen prikriti, in zavoljo katere bi bil jaz in moji mornarji skoraj poginili. Ob enem sem ga zagotovil, da hočem vsakemu kapitanu, kar jih poznam, povedati svojo s smertnim strahom pridobljeno izkušnjo.

Nazaj gredé pluvši memo Formentera otoka in opazovajoč temne pečine, ki svoje grebene iz valov dvigajo, občutilo je moje serce še enpot vso strahoto in ledenični mraz one grozopolne noči, ko sem v smertnej nevarnosti z obupno roko deržal kermilo, da sem z božjo pomočjo izpeljal ladijo iz besnih valov, ki bijejo ob te pogubonosne pečine.

Fr. Jaroslav.

Samojedje.

(Spisal Andrejčekov Jože.)

Še v veliko večji revščini nego Laponci živé Samojedje. Oni prebivajo v severni Evropi in zahodni Sibiriji — ob belem morji tje do rek Obija in Jenizaja. — Samojed je nomad — pastir — ki se potika s svojimi severnimi jeleni po neizmernih goličavah in temnih gozdih. Nikjer nima stalnega prebivališča, vse njegovo življenje je popotovanje od kraja do kraja. Njegov duševni stan je še jako na nizki stopinji, le malo je med njimi kristjanov, večidel so še pogani, ki se še vedno terdno derže svojih božanstev in vse svoje zaupanje stavijo v goljufive šamane ali duhovnike, če se smejo tako imenovati. Njegovo barbarstvo pa izvira od tod, ker se je še dalje umaknil na sever ter se oddalil od omikanih ljudstev, nego Laponec. Če pride kedaj s sosednimi ljudstvi v dotiko, zgodi se le ob sejnih v Obdorskem in Pustoserskem, kamor prinese na prodaj kože, ali tukaj spoznava le slabe lastnosti svojih omikanih sosedov, kajti goljufajo ga, kolikor se le dá. Ni čuda toraj, da je vedno nezaupljiv proti ptujcem ter se brani njihovih nauk.

K Laponcem so prišli za vero vneti možje, ki so se naselili po puščobnih krajih, da bi preganjali temo med zapuščenim ljudstvom ter mu razsvitljevali um, Samojed pa ni bil tako srečen, da bi ga bil kdo obiskal v njegovih zmerzlih pustinjah, temuč ostal je terdovratno

pri svojih malikih in vse svoje zaupanje stavi v čeznatorne moči svojih krivih prerokov — šamanov.

Ti goljufivi čarodejnikih nabajajo se skoraj po vsem severji, kjer se še ni razširilo kristjanstvo. Njihna opravila in čare so pri raznih ljudstvih skoraj popolnoma enake; kdor je opazoval kedaj čudotvorna djanja samojedskega šamana, ima tudi natančni obraz onih med Jakuti, Ostjaki in še drugimi ondotnimi ljudstvi.

Šamani niso prav za prav nikakoršni duhovniki, ker oni ne podučujejo nikdar svojih podložnih in tudi ne opravljajo bogovom nikakoršnih daritev, oni se pečajo le z duhovi, ktere s svojimi zarotbami ali na pomoč kličejo, ali pa odganjajo. —

Samojedje spoznajo sicer neko višje bitje, ktereга imenujejo Num ali Yilibeambaertje (čredni varuh). On stanuje v zraku in pošilja na zemljo dež, sneg, grom in blisek, kakor nekdanji gerški Zen in slovanski Perun. Ali oni se malo zmenijo za svojega boga, kajti mislijo si: „On je predaleč od nas, da bi kedaj uslišal naše prošnje.“ Zatoraj ga pusté iz nimar ter mu ne privoščijo najmanjši kosček mesa ne, kaj še celega jelena; zadovoljen mora biti, po domače rečeno, da živi.

Eden najmenitnejših samojedskih malikov ima svoj sedež na otoku Vajgaču, kamor pravijo, da je pred davnimi časi sam prišel. Ta malik ni nič drugega, nego velika skala, ki ima nekoliko človeške podobe. Po njem so si izobrazili Samojedje svoje manjše bogove, ki jih imenujejo „Sjadeje;“ oblačijo jih po samojedski šegi v jelenove kože ter jih kolikor mogoče nališpajo. Samojed ni dokaj izbirčen pri svojih bogovih: ako ima kamen ali kako drevó nekoliko bolj čudno podobo, koj mu skazuje božjo čast. Ako je malik majčken, ovije ga v pisane zaplate in nosi s seboj, če je pa prevelik, pusti ga kot občno božanstvo vsega naroda.

Kamorkoli se gane Samojed, povsod vozi seboj na posebnih saneh svoje domače bogove, ki imajo različne naloge: eden čuje čredo, drugi skerbi za zdravje, tretji za srečni zakon itd. Postavijo jih pred šotori, namažejo jim usta z ribjo mastjo ter postavijo pred njé skledo rib ali jelenovega mesá, mislé, da jim bodo potem vse stotero povernili. Kedar pa več ne potrebujejo njihne pomoči, pusté jih stradati, kolikor se jim poljubi.

Bolj, nego bogov, bojí se Samojed nevidnih duhov, ki po zraku letajo in ljudem mnogo škode napravljajo. Da se teh odkriža, potrebuje vselej šamanove pomoči, da zaroti hudobnega, porednega duha ter ga požene tje v deveto deželo, kot samega buzarona. Preden pa je mogoče šamanu to storiti, zamakne se vselej prej, ker sicer bi bil njegov vid preslab, njegova moč neizdatna. Najprej obleče svoj čarodejni plašč — samburtsja — ki je narejen iz usnja in obšit z rudečim suknom. Po obrazu obesi si veliko zaplato, ktero priveže krog tilnika in prek glave z rudečim trakom; glavo ima razkrito, na persih pa se mu sveti železna plošča. Šamani pri družih severnih ljudstvih nosijo tudi čelado, ktero obvesijo s kraguljci, ravno tako tudi plašč, da pri vsakem gibanju zažvenklja, kakor pri nas konji po zimi. Tudi verivčine repove našijejo vz plašču, da so še bolj šemasti videti. — Tako opravljen vzame šaman boben in jame ropotati na vso moč, da prebudi duhove iz spanja. Pri tem opravilu pomaga mu navadno kaki učenec, ki še ni sposoben duhove rotiti, temuč se še le pripravlja k temu važnemu poslu. Šaman hodi v kolobaru krog, ali pa sedí ter nabija vedno huje in huje na boben, toliko da ga ne razbije. Potem jame grozno dolgočasno in na dolgo potegovaje peti neko bajevno pesem, koje verstice učene vedno ponavlja. Duhovi začno plesati krog njega, boben

utihne in tudi pesem ponehá, da bi se čul odgovor duhov. Slednjič je pogovor z duhovi pri kraji in učenec in šaman začneta živinsko tuliti in nabijati na boben, da vse prek letí. Šamanovo oko se posveti, usta se mu penijo in s slovesnim glasom razodene skrivnosti.

Kedar se kaki jelen izgubi, kuga nastane med čredo, ali pa v šotoru kdo zbolí, vselej išče Samojed pomoči pri šamanu, ki s svojim bobnom hudobne duhove požene v kertovo deželo.

Šaman pa ne more biti vsak, temuč sin podedovata stan po očetu in tako ostane vedno v rodbini. Pa tudi potem se je treba dolgo pripravljati, preden je mogoče ta posel prevzeti. Učenec gré v puščavo, živi se ondi s samimi koreninami, učí se na boben biti in z duhovi se pogovarjati. Sploh rečeno, šamani so sleparji, kterih celó med omikanim svetom ne manjka. Njihni namen ni ljudstvo izobraževati in podučevati, — kar je tudi nemogoče, ker so sami ravno tako nevedni in sirovi, — temuč ga uterjujejo v njegovi slepoti in nevednosti. —

Posebno čast skazujejo Samojedje svojim umerlim. Oni menijo, da ima ranjki še vedno one potrebe, kot prej v življenji, zatorej položé na njegov grob saní, sulico, nož, lonec in kresilo, da bi si mogel pripravljati jedi. Pri pogrebu in še nekaj let potem žertvujejo sorodniki na grobu severne jelene. Ako umerje kak bogatinec, knez ali starašina, naredé si sorodniki podobo, ktero postavijo v šotor ter jej ravno takovo čast skazujejo, kot prej ranjcemu v življenji. Vsak večer jo slečeje in položé v postelj, drugo jutro pa spet oblečejo in posade na prvo mesto, kjer je prej sedel umerli. Tri leta časté to podobo, potem pa jo pokopljejo, kajti ta čas, menijo, segnil je tudi že umerli, toraj je neumerjočnost pri kraji. Samo duše šamanov letajo še vedno po smerti po zraku, kot neminljivi duhovi.

Čeravno dobé šamani marsikaki dobri grizljeji in mnogo darov, so vendar milovanja vredni, ker jih njihno večkratno zamaknjenje čisto oslabi in duhá otemni, da lazijo krog kot sence, bledih obrazov in vdertih oči.

Posebno veljavo imá pri Samojedcih, kakor tudi pri družih ondotnih narodih, prisega. Če ima kdo koga na sumu zaradi kacega hudodelstva, sme ga siliti k prisegi. Ako ni domačih bogov pri rokah, naredí si ga iz persti ali snega, pelje svojega nasprotnika k podobi ter zakolje ondi psa, rekoč: „Ako si storil to hudodelstvo, pogini, kot ta pes.“ Pravijo, da se Samojedje tako bojé prisega, da vselej prej priznajo krivico, preden se zakolje pes.

Še hujsa prisega pa je na medvedovem rilu. Kakor Laponci, časté tudi oni tega kosmatina, ter mu prilastrujejo popolnoma človeški razum, celó božje moči. O medvedu se vedno spoštljivo govori, imenujejo ga „lepo žival,“ „očeta kosmatina“ itd., zatoraj ne sme hud biti, če ga včasih tudi s kako svinčenko ali puščico pozdravijo.

Strašno pusta je dežela Samojedov, ravno tako temen in čmeren pa je tudi njihni obraz. Majhina postava, široka lica, nabuljene ustnje, majčkine oči, nizko čelo, plošat nos, velike nosnice, črni ščetinasti lasje, redka brada in zamokla polt niso ravno najlepša podoba, pa kaj se meni Samojed za vse te napake; kakoršna postava, taka tudi noša. On ni nikakoršni gizdalin, da ga le kožuhovina greje, pa je vse dobro, naj bo narejena kakor hoče. Premožniši pa so včasih tudi nekoliko bolj izbirčni, prevlečejo namreč svoje kože s suknom ter je pisano obrobijo.

Tudi dekleta skušajo svojo unanjo lepoto zveksati z lepo omerjeno obleko. Nosijo kratke jopice iz jelenine, ki se tesno prijemajo života, spodej pa jih obro-

bijo s pasjo kožo. Ondi nosijo tudi ženske hlače iz koževine, toraj ni pri Samojedih nič nenavadnega, ako žena hlače nosi, kot pri nas, kjer se s tem preiminitnim oblačilom naznanja, kdo je gospodar v hiši; se vé, da včasih žena tudi napak hlače obrača in potem je mož revež.

Pri vsem tem pa, da nosijo hlače, so vendar pri Samojedih ženske ubožice. Ako oče omoži hčer, je ravno tako, če kdo pri nas proda živinče. Snubec mora dati določeno število severnih jelenov za svojo nevesto, potem pa je tudi popolnoma v njegovi oblasti, nihče nima kake pravice do nje, lahko stori z njo, kar hoče. Ona je njegova sužnja, njegovo hišno premoženje. Milovanja vreden je stan samojedske žene.

Pri ženitovanji nastane navadno vselej velik ravs in kavs. Upijanjajo se vsi zaporedoma bodi-si ženstvo ali moštvo. Tu leži žena v snegu zunaj šotora, mož prikobaca tje, prime jo za lase, oberne krog, potem pa se tudi sam zgrudi nezaveden v sneg. V šotoru leži nevesta pijana, ženin pa že tudi omahuje, ker je že preobilo povžil žgeče kapljice. Da je veselica popolnoma po redu, zgrabijo se včasih svatje za lase ter se vlačijo sem ter tje, ali se tudi poslužijo terdih pestí. Potem udriha vsak, kolikor more, krog sebe brez izjemka bodi si možek ali ženska, kedar je kdo dobil dovolj bunk, obleži v snegu, zmagovalec pa korači pogumno dalje iskaje novih junaških del.

Zarad teh malenkosti pa ne smemo Samojeda preostro soditi, v treznem stanu je popolnoma miroljuben. On je dobroserčen, nekoliko otožen, včasih tudi lahko-mišljen. Sicer malo vé, kaj je prav, kaj ne, kaj je dobro, kaj slabo, a vendar ima blago sercé, in svojega prijatelja ne zapusti nikdar v potrebi. Morija in maščevanje sta mu neznana, on je hladnokerven, popolnoma enak svojemu podnebjju. Na življenje ni preveč navezan, saj mu tudi ne donaja družega, nego revščina in pomanjkanje, le malokdaj mu svetijo veseli dnevi. Z mesom obložen lonec je njegova največa radost, družega veselja ne pozna, samo spanje mu je še ljubše, in rad nekoliko postrada, da le mirno spi v svojem šotoru. Svojim starim šegam je terdovratno udan, o novostih noče nič vedeti. Proti ptujcem je nezaupljiv, ker ga ti mnogokrat terpinčijo in ogoljufajo, le velika revščina ga nekoliko omehča. Njegova največa nesreča je živinska kuga, ki mu pokonča obilno čredo, edino premoženje; ta nadloga pogrezne ga mnogokrat v veliko obupnost.

Toliko o Samojedih, ki so nam živ izgled, kako malo potrebuje človek za življenje.

Stari gradovi.

(Spisal J. Steklasa.)

Kdo izmed vas, dragi bralci ni še videl starih gradišč? Ako si količkaj po naši ljubi slovenski domovini popotovo, gotovo si opazil na visocih sternih skalah in berdih gradove viseti, kakor orlova gnjezda, za sovražnike nekdanj nepremagljiva. Nekaj jih je še čeverstih, drugi pa so postali razvaline ter nam pričajo o minljivosti vsake moči in slave!

Odkod ti gradovi po slovenskih deželah? vprašal me bodeš radovedno. Precej hočem tvoje radovednosti zadostiti. Stari Slovenci, kakor sploh tudi drugi Slovani, bili so od nekdanj mirne narave; bili so pridni poljedelci, obertniki in tergovci ter so slobodno živeli. Oni niti niso poznali imena za roba. Ali ta zlati čas za Slo-

vane po selitvah narodov ni dolgo trajal. Stari Slovenci, naši pradedi, naselivši se po krajih, kjer še dandanes stanujejo, uživali so samo nekoliko časa mir, kajti kmalu se vzdigne nad nje njih sosed Bavarec in Frank, s kterima morajo biti krut boj za svojo pogansko vero, dokler se niso pkerstili dali. Da se pa pri Slovencih kerščanska vera vzderži, postavi nemški cesar mnogo svojih priveržencev v slovenske zemlje, da bi za mir skerbeli in Slovence k pokorščini silili. Teško je bilo slobodnemu Slovincu ptujcu pokoren biti, ali silna, železna roka je derži v podložnosti. Vsako priliko so vpotrebili, samó da se oslobodé tlačiteljev svojih. Ko se Ljudevit, knez sosednih panonskih Hervatov, s kterimi so Franki tudi strašno postopali, leta 819 po Kr. s celim narodom na boj vzdigne, so mu Slovenci najvernejši zavezniki. Ali nesreča je hotela, da so bili Slovenci na Soči na Goriškem popolnoma premagani. Tako ostane Ljudevit sam branitelj slobode za svoje verne Hervate. Pa tudi on pogine v kratkem po izdajstvu. Sedaj nastopijo strašni časi za Slovence in Hervate. Hervat se vendar berž oslobodi sovražnika Franka in njegova zemlja postane bogata in slobodna, Slovenci pa osfanejo sami sebi pripuščeni in podložni svojega največega sovražnika — Franka (Nemca). Zmeraj več nemških plemenitnikov se priseli na Slovensko in dozdej sloboden kmetovalec slovenski postane v kratkem odvisen od njemu za gospodarja postavljenega plemenitnika, ki je bil cesarjev najemnik. Kdor se je od teh žlahtnikov v vojski skazal, vsak je dobil od cesarja nekoliko zemlje na Slovenskem s kmetovalci, ki mu morajo biti podložni. S početka ta naprava ni bila tako težavna, ker so imeli plemenitniki vendar še nekoliko blagodušnosti za svoje podložne, in Slovenci se tudi niso branili tolikaj temu, posebno ker so bili že malo pozabili na strašne čase franške okrutnosti. Sedanjji plemiči vendar niso bili tako neusmiljeni, kakor nekdanji. Oni so dobro znali, da so odvisni od kmetovalcev, in da so oni srečni, ako je poljedelec srečen. Zatoraj so oni svoje kmete branili pred napadi sovražnikovimi in za-nje po očetovsko skerbeli. Da laglje sovražnika odbijejo, začeli so ti cesarski najemniki zidati gradove, kjer so se jim najvarniši kraji zdeli. Tukaj so imeli orožje in druge priprave za boj; tukaj so se zbirali njegovi hlapci, ki so bili za vojsko izurjeni, in včasi tudi kmetje iz okolice, kadar se je sovražnik približal.

V starih časih namreč ni bilo toliko varnosti, kakor je je dandanes. Vsaki plemič je bil na svojem posestvu čisto neodvisen gospodar in vladar, samo da je plačeval cesarju kar je bilo zapovedano. Za postave takrat niso mnogo marali in kdor je bil močnejši, ta je bil gospodar. Napadali so torej taki lupežni vitezi drug družega in ako ni mogel svojega protivnika premagati, maščeval se je večkrat nad njegovimi podložniki. V tacih bojih so čeversti gradiči bili male terdnjave, kjer se je boril sosedni plemič s sosednim. Radi so tudi ti vitezi svoje gradiče pri cestah zidali, da so potujoče tergovce napadali in obropavali. Strašno je bilo takrat po naših krajih, ko ni niti tergovce niti popotnik varno po cesti hoditi mogel! Koliko je bilo treba truda, da so bili ti vitezi pregnani in pokončani!

Vendar pa ne smemo misliti, da so bili vsi vitezi lupeži, nego veliko se jih je udomačilo na Slovenskem in narod je je spoštoval, čeravno so se bili s ptujeci v naše kraje naselili. In tudi to je trajalo samo nekoliko časa in samo v nekaterih krajih. Proti koncu štirinajstega stoletja so se začeli čisto spreobračati vitezi proti našemu kmetu; pozabili so na staro zvezo med seboj ter

so se bolj po ptujem obnašali. Slovenski jezik so začeli zanetavati ter se nemškega poprijemati; poprej branitelji svojim podložnim, postala je zdaj večina sovražna slovenskemu ljudstvu in ostrim gospodarji, katerim so Slovenci težko služili. Turške vojske so spet nekoliko spoprijaznile gospodarje s podložnimi, ker je v teh časih bilo treba obema zediniti se, da ne bosta oba tretjega sužnja. Stari prepiri so ponehali in kmet in plemenitnik se zbirata pod eno in tisto zastavo za sveti boj proti Turčinu. Gradovi, ki so pred kratkim bili strah in groza podložnim, so zdaj mesta, kjer se zbirajo vitezi s svojimi oboroženimi junaki biti boj za vero in domovino. Kmalu je pozabil blagodušni Slovenec na vsa terpljenja, ki je je prestal od tujega gospodarja, kajti sedaj vidi njega bojevati se na svojej strani za domovino. Boj je dokončan, vera in domovina ste ostali Slovincu kot največi zaklad odkupljen s kervjo — plemiči pa so v kratkem spet pozabili svete nekdanje zveze in žalostni časi se vernejo v slovenske dežele! —

Kako pa so taki viteški gradovi izgledali? Sezidani na visocih berdih in skalah, obdani z visokim zidovjem in pa z globokimi rovi, ki so bili z vodo napolnjeni, bili so ti gradovi za sovražnika nepremagljivi. Vhodna vrata bila so previdena z vzdigljivimi mostovi, ktere so berž v zrak vzdignili, ako se je sovražnik približeval. Grad je imel tajna, globoka podzemeljska pota, ktera so rabili za napade ali pa za beg, ko je sovražnik grad premagal. Zid je bil debel in čverst, sobe in lupe bile so vse obokane, viteška zbornica bila je ozaljšana s podobami pradedov. Grajsko kapelico je preskerbljeval grajski kaplan, ki je bil večkrat edini v gradu zmožen čitanja in pisanja. Posebna važnost je imela orožnica. Strašne, tamne grajske ječe globoko v pritlešju ali pa v ozkem turnu bile so strah razbojnikom, pa tudi popotnikom, trgovcem in siromašnemu kmetu. Koliko nesrečnih žrtev so take ječe pobrale! Koliko nesrečnih je cela leta v tacih podzemnih luknjah preživelo, dokler jih niso njegovi sorodniki predrago odkupili, ali pa so žalostno poginili! To so bili žalostni časi pestne pravice! —

Smešnice.

* Bistra glavica. Neki človek, ki se sploh ni prišteval modrijanom, zgubi svojo zlato žepno uro. Ljudje mu svetujejo, naj zgubo naznani po časnikih in naj obljubi tistemu, ki bi uro prinesel, da bo de dobro obdarovan. Človeče res to stori, naznani pa po časnikih: da je zgubil sreberno uro. Poprašan zakaj ni dal resnice tiskati, odreže se bistra glavica: „Glejte, človek mora premeten biti! Če kdo mojo uro najde in vé, da je zlata, ne bode je dal tako rad nazaj, kakor če misli, da je sreberna.“

* Jurij, ki ga je precej rad serkal, pride neki večer z vinom zopet dobro obložen zeló pozno domú. Ko pred hišna vrata pride, jih najde — žalibog — že zaperta. Zatoraj začne klicati svojo ženico Kato, naj bi mu šla odpirat. Ženica — dobra dušica — mu tekoj gre odpirat. Ko pa vidi, kako se Jurče, poln vinskega duha, sem in tje zateka, ga vsa začudena vpraša: „Kaj pa ti je, ljubi moj Jurij! da se tako opotekaš in ne moreš mirno stati?“ „Molči baba!“ se Jurij zadere, — „kako bi vraga zamogel mirno stati, ako se celi svet okoli mene vertí.“ —

* „Oče!“ reče mladi sosed svojemu starejemu sosedu, kteri je imel zeló počasnega sina, „vaš Ferdinand pa ima tern v peti.“ „Še se mi nikoli ni pritožil,“ — mu sosed odverne — „da bi imel on kaki tern v peti.“ —

* V nekej kerčmi so se enkrat kmetje med sebo pogovarjali, kaka smert bi bila za človeka najložeja in najugodnejša. Neki deček, ki je ta pogovor slišal, stopi h kmetom, ter reče: „Jaz mislim, da bi bilo zmerzniti najugodnejše za človeka; zakaj človek takrat sedi in spi, in kedar se prebudi, vidi da je mertev.“

Razne novice.

Duhovske spremembe v Kerški škofiji: Preč. gosp. častni korar in dekan v Kapli Matevž Čuden se je zaradi bolehnosti odpovedal dekanijstvu, katero je izročeno č. g. Simonu Dobajnikarju, župniku v Svečah. Č. g. J. Šöfman, župnik v Šmartnem na Polji, stopi v pokoj. Umerl je č. g. Zemrosser, župnik v Trebinju — ondotni kaplan g. Peter Raith je imenovan za provizorja.

Osepnice. Kakor slišimo iz gotovega vira, začele so se kože ali osepnice po gornjem Rožu. Več otrok in posebno mladih ljudi leži na njih bolnih, k sreči je izid bolezní večidel dovolj blag, da malokdo umerje. Kakor je občno znano, so osepnice po dotiki nalezljive, ali pa se dobé, če bolezní naklonjen človek vsaj v dotiko pride s takimi rečmi, katere je bolan človek v rokah ali vsaj blizo sebe imel. Škodonosno seme imenovane, celó nevarne bolezní se nahaja v kožnem izpuščaji ter se prijema in derží posebno perila, obleke itd. kozavih ljudi, pa tudi drugih ljudi, ki z bolniki vkupaj prebivajo. Kosmate robe se najraje navzemajo kužnega semena osepníc in seme delj časa derzé. Tudi denar, papirnat ali kovani, če ga bolnik za časa svoje ostudne bolezní večkrat v rokah ima, je marsikdaj bil vzrok, da so drugi na osepníc razboleli. Iz navedenega sledí, da moramo s takimi bolniki, le kar je neobhodno potreba, obćevati, da se moramo po njih okuženih reči ogibati in kolikor mogoče le očíščene in prezračene stvari prijemati. Za časa take bolezní bi se morale šole zapreti in vsi drugi shodi, na katerih prihajajo ljudi vkup iz zdravih in okuženih hiš, najbolj ko mogoče obmejiti. Nočevanje v okuženih hišah, posebno pa v okuženih posteljah itd. za ljudi, ki so od drugod prišli, je zeló nevarno: gotovo je že kak popotnik ali berač nevedé večkrat zatrosil škodljivo seme v zdravo hišo. Tu in tam je navada po kozavih perilo in obleko brez popolnega in natančnega očíščjenja darovati siromakom, ki gredó od hiše do hiše prosjačít. Čeravno oni sami včasih ne zbolijo, so vendar večkrat oni vzrok, da razbolé drugi, ki so tej bolezní bolj podverženi.

Kaj nevarna je tista versta koz ali osepníc, pri katerej kožni spuščaj, namesto da bi postal od gnojenja žolt, dobí barvo temno rudečo: tako imenovane černe koze. Večina takih bolnikov, ali pije zdravila ali ne, preseli se v večnost. Pa nalezljiva je celó tista versta, pri katerej človek ne dobí nobene vročine, se vnotraj dobro počuti in so spuščaji ospic po koži le sém in tam razsipljeni.

Zdravljenje koz je do cela priprosto in enoterno: človek naj leži v čistej sobi, ki naj se vsaki dan dobro prezračí, pa tako, da zrak ali celó spih ne letí naravnost na bolnika, naj le malo jé, pije pa ali postano studenčnico ali mandlovo mleko. Če se mu v glavi moti, naj se delajo hladne oklade na čelo in tudi na oči, če so močno otekle. Sicer pa se spuščaji s čistim laškím oljem vsaki dan rahlo mazilijo. Se vé da imenovano olje ne sme smerdeti, da mora biti čisto: delj tega svetujejo nekateri olje glicerín imenovano, ki se dobi v vsakej lekarnici. Praskati se bolnik ne sme ne v začetku ne pozneje, ko je ves kožni spuščaj že s suhimi krastami pokrit. Ko je več dni vročina do cela prenehala, kraste vse suhe, pride tudi čas, da se sme ozdravljenec v toplej vodi

kópati in kopelj več dni zaporedoma v toplej izbi s potrebno pazljivostjo, da se ne prehladi, ponoviti. Med ljudi ozdravljenec še le sme, ko si je večkrat celi život dobro okopal in z mlo (žajfo) očistil. Cela bolezen, če ima svoj prirojen tek ali hod, terpi dva do tri tedne, včasih menj, včasih več.

Posebnih zdravil proti osepnicam nimamo, kar se navsetuje je samo proti nekaterim znamenjem ali simptomom, drugo je nepotrebno in celó škodljivo.

Naše šole. V Borovljah so nedavno imeli nekateri učitelji in šolski možje zbor, pri katerem se je med drugim tudi o tem posvetovalo, naj bi se v slovenskih šolah že prvo leto pričelo s pomočjo nemškega abecednika poučevati. Ne vemo, ali bi bolj stermeli nad to pedagogično nespametjo, ali pa obžalovali slovenske otročiče, katerim bi se na ta način zabranjeval vsakojaki duševni napredek. Ali je glavni namen ljudskih šol na slovenskejši zemlji drugačen kakor na nemškejši? Nimajo naše šole ravno tisti namen kakor šole drugih narodov, namreč mladino tako zrediti in poučiti, da bode s pridobljenimi nauki sebi in svojim bližnjim na srečo in korist? kako pa hočete s ptujim jezikom to doseči? Ali ste pri tem posvetovanju res imeli pred očmi duševno razvijanje mladine, ste li ozir jemali na dotične šolske postave, ki vsakemu narodu priznavajo otroško odgojo v maternem jeziku? Mislili smo, da smo se popolnoma iznebili tistih starih šol, v katerih so se slovenski otroci z nemškimi pripomočki, kakor škorcji v tičniku, z velikim trudom in terpinčenjem naučili blebetati nekaj nemških besedi, katere so potem, kakor hitro so imeli šolo za seboj, zopet pozabili. Vidimo pa, da hočejo naši novi pedagogi kreniti na staro pot, ki so jo že stari učitelji za krivo in škodljivo spoznali in zavergli. Iz omenjenega posvetovanja je razvidno, da učitelje, ki so ta nasvet stavili, ni vodilo družega kakor strast po ponemčevanju in morda želja, dopasti takim gospodom, ki svojo pedagogično nevednost hočejo s tem zakrivati, da v enomer vpijejo: nur deutsch! nur deutsch! — H koncu pa ne moremo zamolčati tudi to, da se več v šolstvu izvedenih mož, katere sicer ne moremo šteti med naše prijatelje, začenjajo gnjusiti nad tem počenjanjem z ljudsko šolo.

Shod federalistov. Srede tega meseca je bil na Dunaji shod najodličnejših federalistov, med drugimi grof Hohenwart, grof Klam-Martinic, dr. Rieger, Belkredi, dr. Pražak, grof Falkenhayn, izmed Slovencev dr. Costa, od Poljakov knez Czartorisky, knez Sapieha, dr. Smolka id., vseh vkup blizo 70 oseb. Kakor poročajo v tem podučeni listi, dognala se je pri tem shodu sprava med državnoopravno opozicijo in porazumelo in zedinilo se je v glavnih načelih, po katerih bode vsa opozicija zanaprej vzajemno postopala.

Dalmatinskim poslancem v državnem zboru, ki so ustavakom pomagali volilno reformo skovati, zdaj huda poje. Ne samo večina narodnih deželnih poslancev, ampak njih volilci in različni narodni listi jim nezaupnice dajejo in ostro grajajo ter jih naravnost imenujejo izdajice naroda. Tako se takim poslancem godí, ki ljudske želje prezirajo in samopridnost pasejo.

Skrejšovski. Kakor je gotovo že večini naših bralcev znano, bil je češki novinar in narodni poslanec Skrejšovski zaradi inseratnega davka, češ da je državo za ta davek goljufal, nad 200 dni v zaporu in sodnijski preiskavi. Namen verh tega pa je tudi bil, kakor to celó ustavoverni listi priznavajo, tega ljudskega voditelja politično neškodljivega storiti. Pa dolgotrajna preiskava je pokazala, da je Skrejšovski nekriv in so ga zdaj iz ječe izpustili.

Dohodki družbe sv. Mohora za leto 1873.

Na novo so pristopili dosmertni udje:

436. Poč Martin, kaplan v Št. Janžu	gld. 15.—
437. Žele Jakob, fant v Ternjah	„ 15.—
438. Žagar Marija v Čabaru	„ 15.—
— Čop Treza v Hribu (II. pol. — manjka še 1 gld.)	„ 7.—

Letnino so poslali:

Čč. gg. o. dr. Cigoj 1 gld.; Fr. Rošic 1 gld.; Fr. Trafenik, župnik na g. Polskavi 16 gld.; M. Brolih, dekan v Šmariji 109 gld.; o. A. Hajduk, kapucin v Varaždinu 14 gld.; Fara Galicija na Koroškem 3 gld.; Š. Dobajnikar, župnik v Svečah 26 gld.; A. Kavčič, župnik v Šmarjah 32 gld. 50 kr.; L. Gestrin, župnik pri sv. Jurji 13 gld. 5 kr.; A. Pibernik, župnik v Loškem potoku 32 gld. 70 kr.; A. Drobež 1 gld.; J. Berlec, duh. pom. v Srednji vasi 38 gld.; J. Kodermac, kurat v Gradiški 6 gld.; M. Poč, kaplan v Št. Janžu 27 gld.; M. Stembal 1 gld.; P. Čare 1 gld.; o. J. Žibrat, prof. v Karlovcu 17 gld.; B. Gradčnik, župnik v Bilčovsu 35 gld.; D. Terstenjak, župnik na Ponikli 51 gld. 76 gld.; J. Ferfolja, vikar v G. Tribušji 16 gld.; o. H. Rešek, prof. bog. v Admontu 5 gld.; M. Goslar, lok. v Podlipi 15 gld.; J. Plevanič, kapl. v Dolini 7 gld.; J. Babnik, lok. na Ucu 15 gld.; J. Bizjak, župnik v Jesenicah 57 gld. 30 kr.; S. Reichman, fajm. v Selah 20 gld.; N. Kraljek 1 gld.; L. Aleš 2 gld.; o. K. Vagaja 1 gld.; Fr. Ravnik, župnik v Dvoru 23 gld.; J. Ravnikar 1 gld.; J. Globočnik, župnik v Poljanah 80 gld. 90 kr.; J. Leber 1 gld.; L. Bernik, župnik v Kamnigoricji 30 gld. 60 kr.; M. Koželj 3 gld.; J. Šenk 2 gld.; Jože Knez 1 gld.; M. Paprej, dekan v Braslovčah 292 gld.; J. Lunder, duhoven v Ternjah 16 gld. 90 kr.; L. Potočnik, župnik pri sv. Mariji v Puščavi 13 gld.; J. Verbanček, župnik v Krašnji 12 gld.; S. Muden, župnik v Dolnji Kapli 92 gld. 90 kr.; J. Kvaternik, dekan v Gerovem 48 gld. 80 kr.; L. Tajčman, župnik na Rehperze 23 gld.

Darovi za Umekov spominek.

Prenesek iz 21. lista l. l.	171 gld. 04 kr.
94. G. Janez Podlipnik, farni oskerbnik v Svinčnici	2 „ — „
95. Iznesek za 1 prodano fotografijo A. Umeka — „ 40 „	skup 173 gld. 44 kr.

Ako se k temu še prištejajo obresti, manjka še kakih 15 gl. do 200 gld.; ako bode mogoče sprositi še ta zmanjek, misli odbor samo prve 100 gld. obrniti za spominek, ostale 100 gld. pa obrestonosno v hranilnici pustiti za hčerko Umekovo. Gotovo da nihče ne bode zoper ta predlog. Oberne se toraj odbor s ponižno prošnjo do vseh prijateljev in znancev ranjcega g. profesorja, naj bi še pripomagali ter darovali, da se doseže ta blagi namen. Kamen bi se postavil mesca junija tega leta na god Umekov.

V Celovcu 20. marca 1873. O d b o r.

Kurzi na Dunaji 21. marca.

Kreditne akcije	gld. 337.25	Nadavek na srebro	gld. 107.70
Národno posojilo	„ 71.—	Napoleondori	„ 8.69 ¹ / ₂